

FÖRSVARET AV FINLAND

EFTER NYSTADSFREDEN

Av fil. d:r L. G. VON BONSDORFF, Helsingfors

FRÅGAN om trygghet mot Ryssland synes under århundraden ha överskyggat alla andra politiska problem i Finland. Under samhörigheten med det svenska riket gjordes också för jämnan påminnelser härom i regering och riksdag av män, som växt upp i den östra riksdelen eller någon tid haft sin verksamhet här. I den mån det lyckats dem att i egenskap av högre officerare, riksråd eller herredagsmän vinna gehör i allmänna angelägenheter, tyckas de också mången gång mäktat att inlänka utrikespolitiken eller försvarsväsendet på basen av östfrontsproblemet. Under föreningen med Ryssland och dess skenbara trygghet upphörde finländarna ej att med ängslan blicka mot den aldrig molnfria himlaranden i öster. Lika litet ha de under Finlands självständighet någonsin undgått kännning av det låga lufttrycket från detta håll.

Det är alltså förklarligt, om finländska historiker gärna fördjupat sig i ämnen, som rört försvaret mot Ryssland. Näppeligen blott av en tillfällighet ha de under senaste årtionden gett sig i kast med det skede, som begränsas av fredsluten i Nystad och Fredrikshamn, ty det dåtida strategiska läget erbjuder många beröringspunkter med det, vari Finland nyligen befann sig.

Jag erinrar t. ex. om Oscar Nikulas år 1933 utgivna avhandling om Svenska skärgårdsflottans historia eller Bruno Leschs av Svenska litteratursällskapet i Finland nyss utgivna arbete om Jan Anders Jägerhorn. Men även nämnda sällskaps i fjol tryckta band n:o 17 av Historiska och litteraturhistoriska uppsatser innehåller tvenne bidrag till belysning av försvarsfrågan under 1700-talet. Genom Carl Sanmarks förtidiga bortgång avbröts ett påbörjat arbete om Sveaborgs byggherre, Augustin Ehrensvärd. Likväl har ett avsnitt om denne såsom försvarspolitikernu kunnat utges i nyssnämnda volym, som även innehåller en framställning av Bruno Lesch om sonen K. A. Ehrensvärd och Östersjöproblemet.

I detta sammanhang kan för övrigt erinras om att Samfundet Ehrensvärd i Helsingfors enkom tagit till sin uppgift att vårda Sveaborgs historiska minnen och i detta syfte ger ut en publikationsserie med uppsatser i hithörande ämnen.

Det är alltför lockande att vid en tidpunkt som den närvarande söka att åstadkomma en översikt av gångna seklers brottning med vårt östproblem. Vi ha fått erfara, att frågeställningar och strävanden, som länge sedan tyckts utagerade, åter kunnat dyka upp med full livskraft. Tiderna ha skiftat, men det geo-politiska lägets krav synas ha blivit orubbliga, redo att göra sig gällande, så snart förutsättningar härför yppat sig. Denna läxa torde icke minst vi i Finland fått lära oss under senaste tider. Kanske har man också numera kommit till större insikt om att historieskrivaren ej blott är en sagoberättare, uppskattad efter sin förmåga att med kuriositeter eller gripande skildringar skänka förströelse för lediga stunder, utan en vetenskapsman, som kan hjälpa att förstå nuets levande drama.

»Eftervärld, stå här på egen botten och lita icke på främmande hjälp.» Denna kärnfulla mening har Augustin Ehrensvärd låtit hugga in i graniten vid Kungsporten på Sveaborg. Den sammanfattar utan tvivel hans erfarenheter av försvarspolitik, som han gjort till sitt livs stora kall. Härför hade han också fått en god utbildning, låt vara att icke fortifikationen utan ballistiken från början var hans egentliga studieämne. Att han var en god lärjunge till den mångkunnige Christoffer Polhem på Stjernsund, betydde väl mest. Det gav honom också väsentliga förutsättningar för ett raskt avancemang i militära grader och skänkte honom den sakkunnighet i mekaniska ting, som tidigt gjorde honom till en anlita kraft i viktiga uppdrag. Fullt följdriktigt fick just han slutligen uppdraget att lägga en hållbar grund för försvaret i öster.

Det är icke minst intressant för en finländare i våra dagar att iakttaga, hurusom Ehrensvärds ställningstagande i politiken städse länkades av hans grundinställning, att försvaret mot Ryssland vore viktigare än allt annat. Att han framträdde som »det fria statsskickets» anhängare gentemot konungen, och hörde till dem, som främst bragte hovpartiets statskuppsförsök att stranda, berodde på att han i Adolf Fredrik funnit en motståndare till sina försvarsplaner. Hans senare avoghet mot hatträdet förestavades ävenså enligt Sanmark av rådets i hans tycke oriktiga utrikes-

politik. Den hade slösat rikets stridskrafter och av riksständerna för Sveaborgs räkning anslagna medel på kriget i Pommern, i det franska allianssystemets tjänst. Det var, skriver Sanmark, säkert ingen tillfällighet, att Ehrensvärd våren 1760 antecknade i sin dagbok: »Ryssarna vilja ha Finland för en bättre hamns skull.» Och dessutom: »När vi nu deklarerade kriget 1757 har K. i Pr. (Fredrik II) sagt, att svaga äro vi och ännu blinda på köpet att vi icke känna vår veritable fiende som vore Ryssland.» Med grämelse måtte Ehrensvärd ha känt, att Sverige också den gången endast till egen skam och skada gick främmande och ej egna intressens ärenden.

Nystadsfreden, den första av Sveriges tre delningar, hade vållat en genomgripande försämring av Sveriges strategiska läge. Finska viken var ej mer ett svenskt mare clausum. Den nyländska kusten låg i fall av krig öppen för rysk landstigning i ryggen på det svenska lantförsvaret. Efter freden i Åbo blev gränsen ytterligare förskjutet åt väster och ryssarna herrar i Fredrikshamn, därifrån de vid ett krigsutbrott omedelbart kunde kasta fram sina galärer och bli mästare av den nyländska kusten och skärgården, innan den i Stockholm förlagda svenska »arméns flotta» hunnit fram. Från Reval hade en rysk högsjöflotta möjlighet att rikta en framstöt tvärs över Finska viken, innan den svenska hunnit lämna Karlskrona, varest den i tiden stationerats med tanke på, att fiender endast varit att vänta i södra Östersjön. På grund av färiska erfarenheter kunna vi i Finland väl leva oss in i den känsla av osäkerhet, som måtte ha behärskat sinnena. Vi kunna också väl förstå, huru vansklig all sjöfart på de nyländska hamnarna måtte ha tett sig, sedan ryssen satt sig fast söder om Finska viken. Och ändå behövde ingen luftfara tas med i räkningen på den tiden. Om också faran från sjön vintertid tillfälligt föll ur räkningen, blev en annan olägenhet kännbar. Ett ryskt blixtanfall skulle kunna leda till att en del av armén i öster hunne »tagas på rotarna». Även i övrigt beräknades de indelta stridskrafterna på denna sida av Bottenhavet alltför svaga att ensamma motstå fienden. Men isen kunde under månader hindra tillförsel av förstärkningar västerifrån.

Allt detta kom under övervägande, när regeringen tidigt efter nystadsfreden tog itu med att finna någon ersättning för de förlorade bålverken Nöteborg, Viborg, Kexholm, Narva, Reval och Dorpat. Olika förslag framlades. I många enskildheter ville man ej kunna enas, och det rådde meningsskiljaktigheter redan i prin-

cipfrågan, om man borde lägga huvudvikten på offensiv eller defensiv krigföring. Den förra var Sveriges krigsmakt egentligen mest förtrogen med under en tid, som ej ännu var avlägsen. Så talade också den blivande befälhavaren i 1741—43 års krig övermodigt mot alla befästningsplaner såsom obehövlige. Men efter den snöpliga utgången av hans anfallskrig syntes den defensiva linjen tämligen odisputabel.

Med generalmajoren Axel Löwen i spetsen framlade olika högre officerare — födda eller genom tjänst förtrogna med östmarken — sina synpunkter i den brännande frågan. Bland dem, som togo sig talan, märka vi i tur och ordning armébefälhavarna general B. O. Stackelberg, generallöjtnanterna Carl Armfelt och Carl Cronstedt. Men också borgmästare för de närmast intresserade städerna i gränstrakten framförde i ständerna initiativ rörande försvarets bättring. Grundprinciperna hävdades redan av Löwen vid 1723 års riksdag. Han formulerade en tes, sedermera omfattad av Augustin Ehrensvärd och genom erfarenhet besannad både under tidigare och senare krig, nämligen att den, som vore mästare av kusten, även komme att behärska hela landet. Den viktigaste uppgiften blev följaktligen att anlägga en place d'armes vid kusten, en befäst hamn för krigsfartyg och ett skydd för sjövägen anländande förstärkningar. Vidare begärde Löwen en gränsfästning och en flotta av halgalärer på insjöarna.

Redan 1723 beviljades medel för befästningar vid gränsen. Fredrikshamn och Willmanstrand kunde sålunda utbyggas till stödjepunkter på var sin flygel av landfronten Saimen—Finska viken. Det väglösa landet längre norrut kunde ej tänkas som krigsskådeplats av betydelse. Löwen ville göra Helsingfors till place d'armes, andra däremot höllo på Tavastehus eller på det öster om Hangöudd belägna Tvärminne i Lappvik, varefter sedermera under världskriget Rysslands marin och 1939 Finlands hade en bas. Amiralitetskollegium spjärnade i början mot stationering av krigsfartyg i öster, emedan en delning av flottan vore skadlig. Sedan tanken på Helsingfors fått övertaget, dryftades länge frågan om fästningsverkens rätta placering. Löwens förslag att för ändamålet nyttja några öar utanför staden blev sedermera tillämpat vid Sveaborgs anläggning. Innan man hunnit skrida till verket, bröt emellertid Lewenhaupts offensiva fälttåg samman och arméns kringränning i Helsingfors med ty åtföljande dagtingan följde. Denna stads borgmästare H. J. Forstén kunde sålunda vid riksdagen 1743 med hänvisning till denna erfarenhet, kanske också till

den ryska landstigningen under stora ofreden, påpeka, hurusom händelserna anvisat Helsingfors som en viktig strategisk punkt, lämplig som place d'armes.

Detta krig, till vilket Frankrike eggat Sverige, i syfte att avleda Rysslands intresse för den österrikiska tronföljdsfrågan, betalades med förlusten av gränsfästningarna Fredrikshamn och Willmanstrand. Nu måste dessa i sin tur ersättas. Det blev en dragkamp mellan dem, som ställde denna uppgift i främsta rummet, och anhängarna till place d'armes-planen. Avgörande åtgärder läto vänta på sig. Äntligen fick Augustin Ehrensvärd jämte H. H. von Liewen befattning med saken, och den förre var mannen att bringa de skilda meningarna att sammangå. År 1747 fick han i uppdrag att bygga Sveaborg och att i Lovisa med Svartholm anlägga en gränsfästning. Nio år senare blev han bemyndigad att skapa den svenska skärgårdsflottan, som skulle stationeras i Sveaborgs hamn. Detta säregna vapenslag betingades av kustområdets skärgårdsnatur, som till sitt försvar krävde ett slags mellanting mellan marin och lanttrupper. Peter den store hade på sin tid hittat på att låta en venetian bygga galärer i Petersburg. Dessa hade sedan, oåtkomliga för den svenska örlogsflottan, fört landstigningstrupper genom skärgården till exempelvis Borgå och Helsingfors. Sverige hade naturligtvis måst följa exemplet, och »arméns flotta» av galärer kom till. Men varje galär krävde en besättning på några hundra man. Detta hade Ryssland, men ej Sverige råd till. Då stridssättet företrädesvis gick ut på äntring, måste ryssen med sin överlägsenhet i numerär få övertaget. Den skärgårdsflotta, som Ehrensvärd med Chapmans biträde skapade, var sammansatt av enheter, som skulle uppväga dessa olägenheter. Ehrensvärd, artilleristen, lade om taktiken på ett sätt, som erinrar om den revolution, Clas Christiersson Horn på sin tid genomfört inom högsjöflottan. Den till numerären underlägsne borde undvika äntningsstrid och i stället beskjuta fiendens skepp på tillbörligt avstånd med artilleri. Skärgårdsflottans olika enhetstyper skulle sålunda utmärka sig genom sitt grundgående displacement, ringa besättningsnumerär, god bestyckning och rörlighet i trånga farvatten, gärna parad med sjöduglighet på öppna havet. Sålunda tillkommo de s. k. skärgårdsfregatterna, senare kompletterade med kanonsluparna, ett slags flytande lavetter. Detta vapenslag skulle sedan fira triumfer under Gustav III:s krig. Finlands så kallade kustbrigader ha i nu pågående krig, skulle man väl kunna säga, upptagit arvet efter skärgårdsflottan, och under striderna kring

Hangö har vår tid fått bevittna ett skärgårdskrigs säregna stridsformer.

På grundval av de tekniska förutsättningar, som Augustin Ehrensvärd skapat, gällde det emellertid att tänka närmare igenom en operationsplan i fall av krig. Vad man tänkte därom under Gustav III:s tid, belyses av Bruno Leschs uppsats om amiralen K. A. Ehrensvärd och Östersjöproblemet. Denna undersökning har sitt intresse bl. a. därigenom, att författaren påvisar likheter med problemställningar av i dag.

Sverige fann sig på denna tid inringat av ett mer eller mindre varaktigt allianssystem Danmark (inkl. Norge)—Ryssland. Bundsförvanter kunde man å andra sidan aldrig med trygghet sätta sin lit till, och inför utsikten att nödgas kämpa ensam gällde det att så vitt möjligt undvika ett tvåfrontskrig. Flottans insats väntades få en avgörande betydelse. Före Chapmans nydaningar ansågs den likväl för oförmögen att med framgång upptaga kampen, i synnerhet om det skulle lyckas de danska och ryska flottorna att förena sig. Man ifrågasatte ej möjligheterna att avvisa infallsförsök från Danmark eller Norge, medan ryssarna sannolikt ej skulle kunna hindras att besätta Finland. Kriget borde emellertid ej avgöras här, utan på annat håll och genom offensiva företag. Därom voro åtminstone K. A. Ehrensvärd och Toll eniga. Såsom den förre formulerade problemet, borde två huvudmål eftersträvas: ringen brytas och Rysslands nya maktställning på havet förintas. Under sådana förutsättningar bleve det naturligtvis värdefullt att själv kunna välja tidpunkt för spelöppningen, och ett svenskt anfallskrig hade rättfärdigats. Kanske hade man i tankarna en färsk förebild. Konungens morbror hade ju nyligen gripit till svärdet för att hugga isär den ring, som fransk och habsburgsk diplomati i förening slutit kring Preussen.

Ett gynnsamt tillfälle tycktes yppa sig 1783, då ett krig med Turkiet motsågs binda Rysslands krafter. Gustav III väntade alltså otåligt på bud om krigets utbrott för att själv omedelbart anfälla Danmark med Norges erövring som slutmål. Detta steg till Nordens enande blev dock ej taget, ty England, vars regering fått nys om planerna, ingrep. Nu påvisar Lesch, att en storstilad försvarsplan på längre sikt av K. A. Ehrensvärd följde samma riktlinjer. Sverige borde genom Danmarks och Norges erövring vinna herravälde över Sunden, därpå hålla sig med en flotta i Västerhavet med norsk bas och en annan i Östersjön som hittills med Karlskrona som bas. Därförinnan borde redan under fredstid ett

femtiotal finländska skutor samlas i Malmö eller Landskrona för att vid krigsutbrottet användas till försänkning av Drogden, det enda användbara farvattnet i Öresund. Flintrännen borde göras farbar för svenska örlogsmän, men framför allt en durchfart tvärs igenom Sverige öppnas över en påtänkt Trollhättekanal. Avspärrningen komme att bli ett dråpslag för den i uppsving stadda ryska sjömakten, som redan genom expeditioner från Östersjön till Medelhavet gett upphov åt farhågor bland de västliga sjömakterna. Ryssland kunde till följd av det svaga svenska lantförsvaret tillfälligt komma att besätta Finland, därav dock ha föga gagn, om det samtidigt »tvinades ut» av Sverige genom Sundens spärr. Visste Ehrensvärd ej, när han 1784 utvecklade denna plan för Toll, huru England nyss — lika som ofta förut — reagerat inför faran, att Sunden skulle hamna i en enda makts besittning.

Om ett ryskt krig skulle bryta ut, innan den stora planen kunnat verkställas, tänkte sig Ehrensvärd en nödfallsutväg. Det mesta av armén borde förläggas på Sveaborg, redan i fredstid väl försett med livsmedel. Dragonerna skulle samlas i Åbo, därpå draga norrut och förena sig med Österbottens regemente, men icke sedan inlåta sig i alltför allvarliga strider. Emellertid skulle en svensk motstöt sättas in på annat håll, förutsatt att den svenska flottan vore i antal jämbördig med den ryska. Så fort arméns flotta bleve färdig, borde armén i Finland gå ombord för att med första vind segla över havet och landstiga i Estland, där befolkningens medverkan skulle påräknas. Sedan den svenska högsjöflottan slagit den ryska, borde den överföra förstärkningar från det övriga riket till den nya krigsskådeplatsen. I huvudsak överensstämde Ehrensvärds plan med Tolls, men den sistnämnde ville helst, att flottan skulle segla med armén »gerad på Petersburg med faklan i handen, emedan det svåraste och dristigaste i krig alltid är det mest negligerade, och således lättast att reusera uti».

Emellertid insågo båda, att så djärva planer ej vore verkställbara, så länge man ej hade en tillräckligt stark flotta. Ja, de misströstade även om framgång, ifall ej någon bundsförvant fanns att tillgå, helst en som kunde bidra med en flotta. Pessimistiskt yttrade K. A. Ehrensvärd en gång: »Det tyckes at findland är nära sin undergång om Europa lämnar oss ensamme.»

Under förhandenvarande förutsättningar måste man alltså falla tillbaka på en plan n:o 3, ett nödförsvär helt i defensiv anda. Före sin reträtt mot höga norden borde armén emellertid göra ett försök till motstånd, men på en linje så långt västerut som Sveaborg

—Tavastehus. Hoppet om förstärkningar vid öppet vatten framstod dessutom som tvivelaktigt, då man ej kunde vara säker på sjöherravälde. Enligt denna tankegång tillställdes även befälhavaren över armén i öster, greve Posse, en instruktion för krigsfall. Lesch har i sin bok om Jägerhorn påvisat, huru ofördelaktigt den verkade på sinnena. Greve Posse krävde för sin del motstånd redan vid gränsen med stöd av befästa orter. För övrigt märka vi, att Ehrensvärd visserligen fann det nödvändigt att icke giva upp Finland, men insåg, att man i värsta fall måste bära en sådan förlust. I ett slikt fall bleve det så mycket nödvändigare att kräva kompensation på Danmarks bekostnad. I själva verket träffa vi under 1700-talet mer än en gång på tanken, att Bottenhavet från att ha varit Svearikets pulsåder skulle förvandlas till en skyddande grav, en »naturlig gräns» mellan östern och en under gemensam suveränitet samlad skandinavisk halvö. Ett rykte utspreddes ju ett tag under Gustav III:s tid om att avtal mellan makterna skulle träffats om ett utbyte av det återstående transbottniska området mot Norge.

Vi fästa oss vid, att Toll och Ehrensvärd tydligen lämnade två faktorer ur räkningen, som skulle gjort Finlands uppgivande vid ett ryskt anfall mindre självfallet. Landets geografiska förhållanden inskränkte underhållsmöjligheterna för större fientliga stridskrafter och erbjödo å andra sidan idealiska förutsättningar för guerillakrig. Vad en sådan krigföring kan innebära, har det självständiga Finlands armé sedermera på ett glänsande sätt ådagalagt. Emellertid gick man också den gången i krig med den dystra utsikten att ej orka hålla ut mer än kanske tre månader, men i hopp om att under denna tid hinna få någon bundsförvant till hjälp.

Mot bakgrunden av K. A. Ehrensvärds försvarsfunderingar framstår Gustav III:s östpolitik i en fördelaktig dager. Vi förstå bättre hans livliga intresse för sjöstridskrafternas utveckling, hans stora uppskattning av Augustin Ehrensvärd och hans strävanden att genom reformer inom administration och näringsliv göra Finland motståndskraftigare. Med tanke på de ödesdigra följder, som hans militära rådgivare ställde i utsikt, ifall man väntade tills Ryssland anföll, kunde det vara bättre att förekomma än förekommas. Då hade man möjlighet att i fredens hägn föra de nödiga styrkorna och förråden över havet för att slå till, när det utsedda ögonblicket var inne. Bland två onda ting hade sålunda Finlands invånare allt skäl att föredraga ett anfallskrig, då en fortsatt fred i alla fall var problematisk. I så mycket oför-

delaktigare dager framstå de strävanden, som saboterade konungens krigsföretag för dess olaglighets skull. Det brast förvisso sedan mycket i verkställigheten, men i de svenska operationerna känna vi igen de synpunkter, som tidigare dryftats. Slaget vid Hogland korsade planen att från första början vinna herraväldet på sjön. Om Ehrensvärds plan n:r 2 erinrar det djärva företaget att sätta armén ombord på skärgårdsflottan och under skydd av stora flottan segla, visserligen ej till Petersburg eller Estland, utan rakt på Viborg, med utsikt att hota den ryska arméns förbindelser, kanske fånga den i en kittel. Men en landstigning är alltid ett vanskligt företag, och dessutom kom den närapå katastrofala utgången att besanna Ehrensvärds krav, att man framför allt måste försäkra sig om herraväldet på havet.

Gustav IV Adolf försökte att tillämpa ytterligare en försvarsmetod gentemot arvfjenden, nämligen en politik av vänskap och samarbete. Men han undvek också att stärka försvaret i öster för att ej därmed ge grannen någon förevändning till fientlighet. Det hjälpte att vänslas med moskoviten, blott så länge denne fann det med sin fördel förenligt. Så snart Sverige råkade att stå ensamt och Ryssland obundet på annat håll, kom det befarade blixtnafallet, trots de livligaste vänskapsbetygelser in i det sista.

Nu gestaltade sig kriget i stort sett efter de riktlinjer, som Ehrensvärd och Toll förutsett. Det skulle kanske fått ett gynnsammare förlopp, än de vågat vänta, om ej Sveaborg svikit. Till och med därefter voro underhållssvärigheterna, skärpta genom svensk-engelskt övertag på havet, nära att leda till den ryska ockupationens sammanbrott. I det samtidiga företaget mot Norge ha vi kanske att se något, som åsyftat att tillämpa K. A. Ehrensvärds stora projekt. Till och med ett landstigningsföretag mot de danska öarna synes ha legat inom möjligheternas gräns, då man ju hade en bundsförvant i Storbritannien, som verkligen sände en undsättningskår till Göteborg. Den kom dock aldrig längre än till stadens redd, ty konungen ville icke, såsom Sam Clason påpekat, släppa bundsförvanten i land, innan han fått säkra utfästelser av befälhavaren för expeditionen, general Moore, att hjälpen verkligen skulle stå till förfogande för ett aktivt företag mot Danmark. Man hade nämligen skäl att befara, att den engelska planen blott gick ut på att förvärva en bas i Skåne för att observera Napoleon och »skydda friheten» i Sunden. Misstankarna voro tydligen ej grundlösa, eftersom den begärda försäkran avböjdes, och generalen måste vända om med oförrättat ärende. De svenska an-

fallsplanerna runno emellertid därmed ut i sanden. Att inte denna andra front därefter i stället innebar en fara för invasion i Sverige, kom sig därav att Napoleon, som då behärskade Danmark, aldrig på allvar ämnade infria sin förbindelse att genom en avlastningsoperation mot Sverige, eventuellt infall där, underlätta ryssarnas företag i öster. Som numera intressent vid Östersjön kunde han ju ej gärna gynna en ökning av det ryska inflytandet här, om han också skenbart var tsarens för tillfället gode vän.

Efter uppkomsten av den autonoma finländska buffertstaten under ryskt beskydd slapp det återstående Sverige för en sällsynt lång tid ytterligare krig med Ryssland, och Finland undgick under elva årtionden att skövlas av rysk soldatesk. Ryssland kunde väntas åtnöja sig med att behärska inloppet till Finska viken och därmed trygga vägen till Petersburg. Men Bottniska viken hade upphört att vara ett svenskt mare clausum, dess mynning kontrollerades av ryska kanoner på Åland. Och »den nordiska kalotten» tycktes alltmer bli en farozon, sedan den ryska sjömakten med hänsyn till tysk eller engelsk kontroll vid Sunden börjat att drömma om hamnar vid Atlanten. Unionen med Norge tycktes ej ge Sverige styrka nog att i en framtid motstå ett ryskt anfall utan främmande hjälp. Medan Tysklands och Italiens enhet förverkligades, uteblev Skandinaviens, och därmed blev det ingenting av den stormakt, som med egna krafter kunnat motstå den ryska faran. Gamla Sverige var delat. Den ena delen hade tagit namnet i arv, den andra missionen i öster. Ensamt måste Finland taga på sig bördan av alla gamla försvarsproblem i öster, medan det nya Sverige vände sina blickar västerut, mot världshaven, bortom vilka miljoner av dess invånare sökte sin utkomst och bundo sina intressen. Östern tycktes för Sveriges vidkommande blott höra historien till. Blott en bråkdel av den svenska stammen måste fortsätta att fylla dess historiska uppgift här.

Inom endast ett kvartssekel har det självständiga Finland redan upprepade gånger känt sitt beroende av världskonjunkturernas skiften. När Ryssland var upptaget på annat håll, kunde befrielsekampen genomföras. Men nästa gång var det Rysslands tur. Obundet på annat håll försummade det ej att kasta sig över det för tillfället isolerade Finland. Drygt ett år senare var likväl förhållandet omvänt, och Finland fick efter att nyss ha lidit under trycket av ett hopplöst försvarskrig nu njuta fördelarna av ett krig, som även det var ett försvarskrig men som militärt sett kunde utföras som ett anfall.